

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO.

: 71

SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ YAYINLARI NO.

: 4

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

3. Millî Mevlâna Kongresi

(TEBLİĞLER)

12 - 14 ARALIK 1988

KONYA

Tashih Kurulu Üyeleri

Yrd. Doç. Dr. Ahmet SEVGİ

Yrd. Doç. Dr. Bayram ÜREKLİ

Dr. Kazım KARABÖRK

Arş. Gör. Alâaddin AKÖZ

Arş. Gör. Mehmet AKGÜN

Arş. Gör. Bahaeddin KAHRAMAN

© Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü, 1989

ISBN 975 - 448 - 031 - 1

Selçuk Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 24.3.1989 tarih 89/59 sayılı onayı ile 1000 adet basılmıştır.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ — KONYA

MEVLÂNÂ'NIN BİR BEYTİ İŞİĞİNDA
KANÂAT ZENGİNLİĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Yrd. Doç. Dr. Ahmet SEVGİ*

آب در کشتی هلاک کشتی است
آب اندر ز کشتی کشتی است

Tercüme

«Gark olur keşti içine girse su
Hâric-i keştide ni'met sû-be-sû» (1).

Kıymetli dinleyiciler!

Günümüzde teknik gelişmeler büyük bir hızla ilerlemektedir. Hergün yeni bir icât yahut ilmi bir keşifle karşı karşıyayız. Hattâ, insanlar yalnız dünya ile de yetinmeyerek uzayı fethetme yoluna girmişlerdir... Ancak, bu baş döndürücü gelişmelerle ters orantılı olarak insanlığın birtakım değerlerini kaybettiği de bir gerçek...

Sözgelisi, kişiler gittikçe materyalistleşerek, gözlerini madde hırsı bürümüş ve böylece de «kanâat» ortadan kalkmıştır. Bugünkü sosyal bunalmaların temelinde - kim ne derse desin - insanlığın kanâat gibi «tükenmez bir hazîne»yi kaybetmiş olması yatmaktadır...

Günümüzde birçok sâhâda olduğu gibi, mal-mülk sâhibi olma konusunda da «gâye» ile «vâsıtâ» birbirine karıştırılmaktadır... Acabâ, para «gâye» midir, «vâsıtâ» mıdır?.. Başka bir ifâdeyle mutlu olabilmek için muhakkak zengin olmak mı gerekir? Yani para herşeyi halledebilir mi?.. Günümüz iktisat âlimlerine sorarsanız, paranın açamayacağı kapı yoktur. Nitekim Napolyon da «para, para, para!» demiştir. Ancak, mesele biraz incelenirse pek de öyle olmadığı görülür. Bakınız Mevlânâ bir beytinde bu konuda ne diyor :

(*) S. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi.

(1) Çelebioğlu, Âmil: *Mesnevî-i Şerif*, Manzûm Nahifî Tercümesi, İstanbul 1967, c. I, s. 40.

آب در کشتی هلاک کشتی است
آب اندر زیر کشتی کشتی است

«Su, geminin içine girerse onu batırır.
Altında bulunursa onu yüzdürür.» (2)

Buradaki su, «mal»ı temsil ediyor, gemi de «insan»ı... Bir geminin yüzebilmesi için su (deniz) ne ise, insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için mal-mülk de odur. Yani insanlar hayatlarını ancak mal-mülk ile devam ettirebilirler. Lâkin, nasıl ki denizin, (su) bir delik bularak içeriye sızmaya başlaması, geminin batması demekse, insan için «para» da bir «vâsıta» olmaktan çıkarak «gâye» hüviyetine bürünürse yani mâl sevgisi insanın kalbini işgâl edecek olursa, tehlike çanları çalmaya başlamış demektir... Bugün «para», «gâye»den de öte, âdetâ bir «mâbud» hüviyetine sokulduğuna göre, cemiyet olarak istikbâlimizin çok karanlık olduğunu söylemeye gerek var mı bilmiyorum...

İslâmiyette «bir lokma bir hırka» düşüncesinin yeri yoktur. Herkes kudreti nisbetinde çalışmak zorundadır. Fakat mutlu olabilmeyenin sırrının «mevcutla yetinmesini bilmek» olduğunu da unutmamak gerekir... Bu konuda dinimizin koyduğu şöyle güzel bir prensip var: «mal-mülk bakımından dâima kendimizden aşağıdakilere bakmak...» Tefekkür şâirimiz Nâbi'nin :

«Senden ednâyı görüp şükr ile demsâz olmak
Senden âlâlara neşk eylemenin merhemidir.» (3)

şeklinde şiirleştirdiği bu prensibe uyanlar, mevcutla yetinmesini bilirler. Ve yeri geldikçe de başkalarına yardım etmekten geri durmazlar. Zîrâ bunlar, mal-mülk itibârı ile dâimâ kendilerinden aşağıdakilere bakarlar. Dolayısıyla da «onun "iki", benim niye "bir",» şeklinde değil de «benim var ama onun yok. Onun da birşeylere sâhip olabilmesi için ne yapabilirim» tarzında düşünürler ki işte bu, kanâat zenginliğidir ve zenginliklerin de en yücesidir.

İnsanlar, mal-mülk itibârı ile kendilerinden yukarıda olanlara bakarlarsa mutlu olamazlar. Hattâ sonları hüsrânla bile neticelebilir. Bu konuda 15. yüzyıl şâirlerimizden Şeyhi'nin emsâlsiz bir eseri vardır: Hârnâme... Bilindiği üzere Şeyhi bu eserinde, yaptığı

(2) Târihu'l-Mevlevî: Şerh-i Mesnevî, İst. 1971, c. I, s. 557.

(3) Nâbi: Divân-ı Nâbi, İst. 1292, s. 54.

işle mütenâsip refah seviyesine kanâat etmeyerek hakketmediği halde bir üst sınıfın hayat standardına özenen insanlara verilmesi gereken cezâyı temsili olarak anlatmaktadır. Hikâye kahramanlarından merkep; sâhibi tarafından âzâd edilerek karda kışta dışarıda dolaşan merkeplere bakarak hâline şükretmesi gerekirken, gözünü çayırda otlayan öküzlere diker ve :

«Ki birüz bunlarınla hilkatde
Elde ayakda şekl ü sûretde

Bunların başlarına tâc neden
Bizde bu fark u ihtiyâc neden

Bizi gör arpa okı yay itdi
Bunların boynuzın kim ay itdi. (4)

Yok midur gökde bizüm ılduzumuz
K'olmadı yir yüzünde boynuzumuz.» (5)

diyerek yaptığı işle gayr-ı mütenâsip bir refah seviyesi ister. Kendisine :

«Bize çokdur hakiki buyrukda
Nice boynuz kulak u kuyruk da.» (6)

denilerek hakkına râzı olması söylenirse de dinlemez ve neticede boynuz umarken kulaktan da olur :

Bâtıl isteyü hakdan ayrıldum
Boynuz umdum kulaktan ayrıldum. (7)

İşte hakkına razı olmayarak aç gözlülük yapanların çarptırılması gereken cezâ budur! Lâkin kim okur kim dinler!... Eğer üniversite diploması, aydınlarımıza bir «Şeyhî» kazandırabilseydi, inanınız bugünkü iktisâdî buhranlara düşmezdik!...

Hiz. Peygamberimiz bir hadisinde: «Kanâat tükenmez bir hazinedir» buyurur. Ne acıdır ki, bugün cemiyet olarak bu büyük hazinenin mahrûmuz. Şöyle etrafımıza bir bakıyoruz - ister fakir ister zengin olsun - herkes hâlimden şikâyetçi. Hattâ zenginler daha çok şikâyetçi... Niçin acaba?... Çünkü kanâat ortadan kalkmış ve hiç kimse hakkına da razı değil... Bakınız bu hâli Bağdatlı Rûhî ne güzel ifâde ediyor :

(4) Timurtaş, Prof. Dr. F. Kadri: *Şeyhî'nin Hernâmesi*, İst. 1981, s. 30.

(5) a.g.e., s. 34.

(6) a.g.e., s. 36.

(7) a.g.e., s. 40.

Kendi hâline değil hoşnûd şimdi kâinât
Hak Taâlâ'nın kazâsına rızâ eksilmede.

— O —

Kâni olmazlar cihânda olsalar Kârûn-ı vakt
Ağniyânın türe-kalbinde gınâ eksilmede.

— O —

Bir tükenmez rızkdır zâd-ı kanâat ârife
Yoksa halkın âb u nâbı dâimâ eksilmede. (8)

Mevlânâ, bu konuda başka bir beytinde de meâlen :

«Denizi bir kâseye dökcek olsan ne kadarını alır?
Nihâyet bir günlük kısmeti.» (9)

der. Bu beyti Mesnevî şârihi Âbidin Paşa şöyle şerh ediyor :

«Bazı insanlar vardır ki, meşrû olan ibâdetleri, devlet ve insanlığa hizmet etmek gibi mukaddes vazifeleri terk ederek akıl ve fikirlerini, «çok para kazanalım da servet vâsıtasıyla kendimizi lezzet ve izzetlere nâil, evlatlarımızı da bu servetlerle bahtiyar kılalım» ümidine bağlarlar. Lâkin lezzet ve bahtiyarlıktan da mahrum olurlar. Evet, çalışarak sanat, ticâret ve zirâat gibi meşrû vâsıtalarla zengin olmak makbûl ve müteber bir keyfiyettir. Özellikle çalışanları Cenab-ı Hak'ın da sevdiği, hadis-i şerifle sâbittir. Ama insan için her işte ölçü lazımdır. Makbûl olan servet; ALLÂH'A ibâdet; devlet ve insanlığa hizmet etmekten insanı alıkoymamanın yanında, ayrıca bu vazifelerin en güzel şekilde yerine getirilmesine de hizmet etmelidir. Aksi halde mal-mülk kazanmaya ayrılan mesâi, Allâh'a kulluk ve insanlığa hizmet etmeye engel olur. O zaman bunun adına servet değil, musibet demek gerekir.

Özellikle bu beytin ikinci mısraında beyan buyrulduğu üzere deniz bir bardağa dökülse ancak bardağın hacmi kadar su alır. Fazlası bardağın dışına taşar ve zâyi olur. Lezzet ve saâdet de bunun gibidir. Bir insan yaratılış ve istidâdı kadar dünyada müteleziz olur.» (10).

Hülâsâ, dünyaya gelirken nasıl berâberimizde birşey getirmeysek, giderken de aynı şekilde birşey götürmeyeceğiz. Kârın kadar zengin olsak bile, ondan nasîbimiz midemize giren kadarıdır... Öyle ise nedir bu kavga, bu ihtirâslar, servet uğruna bu boğuşmalar?... Değer mi acaba?... Saygılar sunarım!

(8) Bağdatlı Rûhî: *Matbû Divan*, s. 52.

(9) Tâhiru'l-Mevlevî: a.g.e., s.76.

(10) Âbidin Paşa: *Tercüme ve Şerh-i Mesnevî-i Şerif*, c. I, Sivas, 1303, s. 99-100 (sadeleştirilerek verilmiştir.).

GEL GEL ÇAĞRISI ÜZERİNE TARTIŞMALAR

Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU

1985 yılı mayısında Birinci Milli Mevlânâ Kongresine sunduğum «İslâm Düşünürlerinin Yorumlanması ve Yorum Usul ve Ahlâkı Üzerine» adlı tebliğimde konunun gereği, yorumun usul ve ahlâkı üzerinde örnekler verirken, özellikle hareket noktamız olan Mevlânâ Celâleddin Rûmî'yi günümüzde yorumlamağa yeltenen bir kısım insanların nasıl yorumlama hatalarıyla yanlış ve bütünüyle olumsuz sonuçlara vardıklarını izâha çalışmış idim. O yıla gelinceye kadar geçirdiğimiz bir on yılın zorlanmış ve kasıtlı saptırmaları arasında Mevlânâ'nın olan veya O'na yakıştırılan ünlü bir rubâî de nasibini aldığı için örneklemelerimiz arasında bulunuyordu. Aynen şöyle yazmış: «Tamamı hep değişik, fakat :

Yine de gel, yine de gel, ne isen öyle gel
İster kâfir, ister mecûsi, ister putperest ol yine de gel
Bizim dergâhımız umutsuzluk dergâhı değildir
Yüz kere tövbeni bozmuş isen yine gel

dizisinde bulabildiğimiz bu anlamdaki rubâînin Mevlânâ'ya âid olmadığı, yanılmıyorsam Nasireddin Tûsi'ye âid olduğunu ileri sürenler de vardır. Profesör Mehmet Çavuşoğlu ise, Ebû Said Ebu'u'l-hayrın veya Kâsım-ül-Envâr'ın olabileceğini söyler. Kimin olursa olsun, aslında bu dörtlük bir tövbeye çağırıştır, gel de günahlarında yine devam et keyfince yaşamayı sürdür, demek değildir. Fakat hemen herkes, iyi kötü okuyabilmişlerin, hattâ okuyamamışların hepsi bu dörtlük ile günah çıkartmışlığın Hristiyan rahatlamasında, fakat yeni günahların tamamını hemen işlemeğe devam etmek üzere ve azmiyle coşmuş, sanırım hâlâ da coşmaktadır.» demiş idim.

Bu def'a yine aynı konuya dönmemin iki sebebi var. Birincisi söz konusu ettiğimiz rubâînin yorumunda, özellikle kültürden uzaklaşıp Turizme yatırım yapan bir düşünce yapısının hızını eksiltmeden devam etmesidir. Bu devam sonucunda para kazanmak, sâdece pa-

ra kazanmak uğruna rubâideki «Gel, yine gel, yine gel» çağrıları, müşteri kızıştırır gibi pazar ağzı yapılmaktadır. Turistik olmuş ve ya olamamış da heveslenmiş her tatil beldesindeki koltuk meyhânesinden sosyete Bar'ına; yeni oluşturulan turistik kültür odaklarından entel takıntılara ve sosyete kulüp ve dernek salonlarına kadar her yerde bu ünlü rubâi bir mâzeret, bir günah çıkarma yahut günahlardan arınıp yeni günahlara hazır hâle gelme anlamında yorumlanmakta, hattâ yorumsuz, doğrudan doğruya o anlamda kabul edilmektedir. Her türlü günaha karşı tatlı ve hoş bir sığınma yeri! Ve tabii, bizim son elli yıllık genç tarihimizin baş ağrıları olan o acayip hümanistlerimiz de, tıpkı Yunus Emrenin:

Yetmişiki millete bir göz ile bakmayan
Şer'in evliyâsiysa hakikatde âsidir

beyti gibi bu ünlü rubâi ile Mevlânâ'ya da sahiplenip çağdaş yorumlar getiriverince akan sular durmuş oluyor, çünkü, **bilimsel** açıklama da hazırdır nasıl olsa.

Yeri gelmişken konu dışına saparak belirtmek istiyorum. Yunus'un ve Mevlânâ'nın 14. ncü yüzyılında, hattâ onyedinci ve onsekizinci yüzyılımıza kadar yetmiş iki millete bir göz ile bakmamayı ayıp ve insanlık dışı saymak çok kolaydır. Ayrıca çok tabii bir duygudur da bu. Çünkü yetmiş iki millet o yüzyıllarda zâten senin kanadının altında sayılıyordu. Yirminci yüzyıl yirmibire girerken sen ne kadar yetmişiki millete bir göz ile bakarsan bak, çok istediğin halde, senin dışında ısrarla kalmak isteyen o yetmişiki milletin içinde nedense olamıyorsun. Bunu da düşünmek vaktidir sanıyorum... bunu, ve dolayısıyla sebebini de.

Bu def'a, konuya yeniden dönüşümün ikinci sebebi, o tebliğimden sonra elime geçen bir iddia gayreti ile Mayıs/1987 tarihinde yapılan Birinci Milletlerarası Mevlânâ Kongresindeki değerli araştırmacı Mehmet Önder Beyin tebliği oldu.

Sözü edilen tebliğde değerli araştırmacı, 1987 Şubatında yayınlanan Tarih ve Toplum Dergisindeki bir öğretim üyesinin iddialarını çürütmek istemektedir. Dergideki iddia, benim de Mevlânâ'ya âid olduğu kuşkulu gerekçesiyle söz ettiğim ünlü «yine gel, yine gel» diye başlayan rubâinin, İranlı Şâir Ebu Sa'id bin Ebî'l-Hayr'ın Divânında bulunduğunu belirtmekte, dolayısıyla Mevlânâ'ya değil zikredilen İranlı Şâire maledilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Bu iddia yeni değildir. Değerli araştırmacı Mehmet Önder'in de sözünü ettiğimiz tebliğinde söylediği gibi, 1976 yılından önce de or-

taya atılmış, ispata çalışılmıştır. 1976 yılında Mehmet Önder Beyin gazete ve dergilerde bu iddialara karşı, rubâinin Mevlânâ'ya aid olduğunu belirten yazıları da yayımlanmıştır. Biz de bütün bu yayınlar karşısında Birinci Mevlânâ Kongresine sunduğumuz tebliğde bu mevzuu tartışma konusu yapmamağa gayret ederek, «kimin olursa olsun.» sözleriyle zikredip geçmiş idik. Sanırım Mehmet Önder Bey benim bu ısrar ve iddiadan çok belirtmek mecbûriyeti bildiğim cümleler üzerine, söz konusu tebliği ile önceki tesbitlerini yenilemek gereğini duydu.

Konuşmasını bitirince özel bir sohbetimizde konuyu tartışmadan aynı rubâinin bir Yunan trajedi yazarından mülhem olduğunu iddia edenlerin de var olduğunu, elimdeki belgeyi İstanbul'a döndüğümde kendilerine gönderebileceğimi söyledim. Fakat aramama rağmen dağınıkça kitaplarımın arasından bulamayınca bir mektup yazarak özür diledim. Yoğunlaşan işlerim de tekrar arama fırsatını vermeyince durum öylece askıda kalmış oldu. Bu tebliğimde, bu mevzua dönüşümün asıl sebebi de budur.

Daha önce de belirttiğim üzere söz konusu rubâinin Mevlânâ Celâleddin Rûmî'ye aid olması, kesinlikle O'nun olması, bence çok önemli değildir, olmaması daha önemlidir. Çünkü gerek Divânında, gerek Mesnevîde ve gerekse Fih-i Mâfih'de aynı anlama gelen, çok daha anlamlı ve güzel söyleyişler vardır; binüçyüzküsür rubâisinin içinde de vardır ayrıca. Ve, az değildir üstelik. Bu rubâinin Mevlânâ Celâleddin Rûmî'de eksik oluşu, yâni O'nun kaleminden çıkması tanımı imkansız büyüklüğüne hiçbir noksanlık getirmez. Fakat Mevlânâ ve Yunus Emre gibi taşıdığı dini hüviyetleri bakımından çok ayrı ve pek önemli yerleri bulunanların dışında kim söyler ve yazarsa yazsın hiç kimsenin, hele günümüzün bu rubâiye mürid olmuşlarının dahi hiç mi hiç önemsemeyeceği muhakkak iken, Mevlânâ Celâleddin Rûmî söylediği için yararından çok büyük zararları da olabileceği düşünülmelidir; eğer düşünülecek olursa söylemek istediklerimin anlaşılması da kolaylaşacaktır sanıyorum.

Kaldı ki, Mehmet Önder Bey vaktinde bulamadığım için gönderemediğim, sonradan elime geçen belgede bu rubâi'yi Mevlânâ'nın, Yunan Trajedi Yazarı Euripides'ten mülhem olarak söylediği iddiası da söz konusu edilmiştir. Bu belge, Burhan Oğuz'un 1983 yılında İstanbul'da basılmış olan «Mezartaşında Simgeleşen İnançlar» adlı küçük risâlesidir. Bu risâlenin 74. ncü sahifesinde: «Dionysos Kültünde, Euripides'in ünlü tragedyası Bakkhalar'da - Tanrısal Cennet - dediği - Tanrı nefesinden mest - hâle gelmek için ne gibi

- çılgınlıklar -a başvurulmuyordu ki..» denildikten sonra; «Gece karanlığını delen meşalelerin ışığında sâlikler tedricen cezbe-vecd (trans) hâline gelirler ve delice bir mûsikinın refâkatinde garip rakslara tevessül ederlerdi. Gece ilerledikçe bu rakslar, bol bol dağıtılan şarabın da yardımıyla gitgide daha vahşi, daha sürükleyici, şarkılar da daha ateşli hâl alırdı, tıpkı sonradan - Semâ -da olduğu gibi. «Gel, Gel, şeklin ve adın ne olursa olsun - Ya dağın boğası, yüz başlı yılan - Ateş'i suzanlı arslan Ya Tanrı, hayvan, Mysterion, gel!»

Euripides'in Bakkhalar'daki bu parçası bize derhâl Mevlânâ'yı hatırlatmıyor mu? «Gel, gel her kim olursan ol, gel...» (Bazâ, Bazâ, her ançihesti bazâ..)

Raksedenlerin sürekli olarak yere, üzerinde asma dalları ve sarmaşık sarılı ve tepesinde de bir fıstık çamı kozalağının bulunduğu bir âsâ ile vurmaları mütâddı...» diyerek Euripides'in Bakkhalar'daki, Epodos'un konuşmasının mısralarını gönlünce Türkçeleştiriyor ve Mevlânâ'nın hem de en yaygın insancıl, hümanistlerimizin dört elle sarıldığı bağrağını taklit malı durumuna düşürmese bile düşürmeğe heves etmeği deniyor. Okuduğumuz kısımdaki Semâ'nın kaynağını da nasıl bir benzetmeyle nerelere götürmek istediği bahsi, konumuz dışındadır.

Eski Yunan düşünce sisteminin kaynakları üzerinde duracak değilimi, bu takdirde kökenin nerelerde bulunacağı veya aranacağı bilinecek ise de konuyu gereksiz yere saptırmak istemiyorum. Eski Yunanın, daha sonraki çeviriler dolayısıyla İslâm âlemine intikâli ve bu âlem düşünürlerindeki etkileri bilinmektedir. Büyük İskender aracılığıyla da doğuya doğru kaymalar söz konusu edilebilir; götürdüğüyle getirdiği tartışılmak suretiyle gerçeği kabul etmek gerekmektedir. Fakat bu düşünce sisteminin, özellikle Türk Kültür ve medeniyetini neredeyse yüzdeyüz etkilediğine, ve iddia edenlerin tabiriyle söylediğim için üzgünüm, bugünkü Anadolu ve Rumeli topraklarımızdaki kültürümüzün tamamıyla sözünü ettikleri kültürden türediğine inananların, inançlarını ısrarla 65 yıldır tekrarlamaktan bıkmayanların mevcut olduğunu da belirtmeden geçemeyeceğim. Bir üniversitede öğretim görevlisi olduğunu öğrendiğim Sayın Burhan Oğuz da böyle bir araştırmacıdır. Yaklaşık 2500 sahife tutan ve iki büyük cilt hâlinde yayınlanmış bulunan «Türkiye Halkının Kültür Kökenleri» adlı eserini özellikle Anadolu ve Rumeli Topraklarımızdaki kültürümüzün, hattâ Oğuz Kağana kadar uzanan bağlantılarında bile bir başka yerden, ısrarla Eski Yunan ve çevresi kültüründen olma bir kozmopolit kültür olduğunu ispat et-

mek istercesine örneklemiş görüntüsü vermektedir. Hümanist bir açıdan yazılmış da olsa insanın o çok kalın iki cildi okuduktan sonra kendi kendine ünlü Bektâşî Fukarasının fukarasında olduğu gibi: «Biz bu topraklara demek ki çırılçıplak gelmişiz...» diyeceği tutuyor.

Bu eseriyle bir büyük İstanbul Gazetesinin araştırma dalında en büyük ödülünü de almış olan Yazar, Mezartaşında Simgeleşen İnançlar adlı risâlesini asıl eserinin bir tür özeti olarak yayınlamıştır. Fakat risâlesinde Mevlânâ'nın ünlü rubâisinin, en azından ilhamını aldığı iddia olunan, Euripides'in Bakkhalar Trajedisinde Epodos'un sözlerini Türkçeye çevirirken kaynak vermemiştir. Bununla beraber ana kitap olan «Türkiye Halkının Kültür Kökenleri» eserinin ikinci cildinde 696. nci sahifesinde aynı tercüme yer almakta, bu eserin 402. nci sahifesinde de Sabahattin Eyyüboğlu çevirisi kaynak gösterilmektedir. Mesele de burada çatallaşmaktadır bir parça. Zirâ, Milli Eğitim Bakanlığı Klasikleri arasında yayınlanan Sabahattin Eyüboğlu çevirisinde Epodos'un sözleri, 17. nci sahnenin sonunda aynen şöyledir: «Bir boğa ol da görün - Yedi başlı bir ejderha - alev saçan bir arslan ol da görün! Git, ey Bakhos, sevinç taşarak yüzünden - Sar bu Bakha avcısını ölüm ağlarıyla, düşünce çılgın Mainadların arasına..»

Dikkat edilecek olursa aynı konuşmanın iki ayrı tercümesi çelişki hâlinindedir. Durumu kendisine söyleyip açıklamasını ricâ ettiğimde sayın Burhan Oğuz da bu «mübâyeneti», bu kelimeyle söyleyip kabul etti, fakat kendisinin kaynağından tercüme ettiğini söylemediği de unutmadı.

Güvendiğim dostlarım ve gençler aracılığıyla İstanbul'da Fransızca yayınlanmış Bakkhalar nüshasını aradık ve maalesef bulamadık, Rumca bir nüshasını aramamız da bir sonuç vermedi. Ancak, tiyatro eserleri yazarı Turan Oflazoğlunun kütüphânesinde İngilizce bir Bakkhalar nüshası bulabildik. Penguin Dizisinin son baskısı 1971 yılında yapılmış, Philip Vellacott'un İngilizceye çevirmiş olduğu bu eserde Epodos'un sözleri şöyledir: «Gel Dionysos, gel ve görün bize - Bir boğa gibi gel ya da ejderha gibi (Yüzbaşı yılan gibi) - Gel burun deliklerinden alev saçan bir arslan gibi gel!»

Görüleceği üzere İngilizce yayındaki çeviri Sabahattin Eyyüboğlunun Fransızcadan yaptığı çeviriden farklı değildir. Bu durumda Burhan Oğuz'un iddiaları tuhaf ve acayip bir aykırılık taşımaktadır. Bunun dışında, söz konusu rubâimizdeki çağırış ile Euripides'deki çağırış arasında da çok büyük ayrıcalıklar bulunmaktadır.

Euripides'deki çağırış, herşeyden önce, insanın, yapamadığını daha üstün bir güce yaptırtmak isteyen çağırışıdır; o üstün güç, çağırının isteğine göre - meselâ yok ederek - güçsüz kişiyi rahatlatacaktır. Bunu bilmemesi imkansız olan Sayın Burhan Oğuz, muhakkak ki Eski Yunanca kaynağında da bulunmayan «şeklin ve adın ne olursa olsun» sözlerini bilerek eklemiş, rübâi'ye, özellikle benzetmek istemiştir. Niçin?

Bu sorunun cevabını verebilmek için son 150 yıllık geçmişin uzun bir tahlili gerekecektir. Bu takdirde varılacak sonuç bana hep şu benzetmeyi hatılatır: Deveye sormuşlar: Neden boynun eğri?. Cevap vermiş: Nerem doğru ki?.